

Θ

Θαραπάφ'κα (ρήμα) = ευχαριστήθηκα.

Από το ρήμα «θεραπεύω» = ικανοποιώ κάποια ανάγκη (μτφ).

πχ: «Έκανα ένα φαΐ, θαραπάφ'κα», Σι άρиси η σκουρδαλιά, θαραπάφ'κис;»

Θερμασιά (ουσιαστικό) = πυρετός.

Από το αρχαίο «θέρμανσις» + καταλ. -ιά = ελονοσία.

πχ: «Τουν βάρиси μια θερμασιά και τουν έρ'ξι στα ρούχα ένα μήνα».

Θημουριά (ουσιαστικό) = η στίβα των δεματιών των σιτηρών που περιμένουν αλωνισμό.

Από το αρχαιοελληνικό θημών = σωρός και αυτό από το αρχαίο ελληνικό ρήμα τίθημι = τοποθετώ.

πχ: «Γίν'καν φέτους τα δ'τάρια κι οι θημουριές έφτασαν ως 'κει απάν'», «Σίρι φέρι του λα'ινούδ' είναι δίπλα σ' θημουριά, στον ίσκιου».

Θρυμούδα (ουσιαστικό) = πολύ μικρό κομματάκι, θρύψαλα.

Από το «θρύμμα» = τρίμμα < θρύπτω = συντρίβω.

πχ: «Ρίξι μουρί Λεν' στου χατουδ' μια θρυμούδα ψουμί».

Ι

ιάκ' (ρήμα) = προστακτική του ρήματος ακούω = άκου

πχ: «Ίάκ' του πιδί κλιαίει».

Ιλιάτσ' (ουσιαστικό) = πρακτικό γιατρικό.

Από το τουρκικό ilaç = φάρμακο.

πχ: «Τήρι ούλα τα ιλιάτσια, μα η πόνους στ' βούζα τα' δε μουλαΐμ'σι».

Ιπουρτόρ' (επίρρημα) = πρωτύτερα, προηγουμένως.

Από μετάθεση γραμμάτων της λέξης πρωτύτερα..

πχ: «Ιπουρτόρ' ήταν ιδώ κι η Μιχάλ'ς».

Ιρμπάπτε (ουσιαστικό) = ικανότητα, δεξιότητα.

Προέρχεται από το τουρκικό erbar = ικανός.

πχ: «Η χαλκιάς έχ' ιρμπάπτε στα γ'νιά».

Ιρμπαπλής (ουσιαστικό) = επιτήδειος.

πχ: «Πέρασι ένας ιρμπαπλής χιούφτους, που 'φκιανι κάτ' τσ'κούρια σα ξουράφια».

Ιονάφ' (ουσιαστικό) = συνάδελφος, επαγγελματίας, συντροφιά ομοτέχνων.

Από το τουρκικό ουσιαστικό esnaf = χειροτέχνης.

πχ: «Έμασι του ιονάφ' τ', ήρταν μια Κυριακή κι ως του χιόμα μπίτ'σαν του χουράφ'», «Μι τουν Κώτσου ιμιστ ιονάφ'».

Ίτς (επίρρημα) = καθόλου.

Από το τουρκικό hiç (χιτς) που έχει την ίδια έννοια.

πχ: «Ίτς δεν αντιρέπιτι αυτό του πιδί. Γυρνάει μη τα καπνιάρ'κα τα ρούχα μεσ' του χουριό», «Ίτς δεν έβριξι φέτους».

Ίτσ' (επίρρημα) = καθόλου, εντελώς (συνώνυμο του ντιτε).

Παράχεται από το αντίστοιχο τουρκικό επίρρημα hiç.

πχ: «-έχ' του μπακράτσ' γάλα;

-Δεν έχ' ίτσ'».

Ίτσια (ουσιαστικό) = τα λουλούδια.

Παράχεται από τον πληθυντικό «ία», ενικός «ιον» (αρχ. Ελλην.) = μενεξέδες.

πχ: «Γιόμουσαν τα πλά'ια ίτσια».

Κ

Κ'νάκ' (ουσιαστικό) = κυφέλη, κοφίνι (κατοικία μελισσών).

Από το «κονάκι» (τουρκικό *konak*) = κατάλυμα.

πχ: «Φόρτουσι τα κ'νάκια κι πάει σ'τ Κασδάντρεια».

Κ'νάκια (ουσιαστικό) = τα κοφίνια των μελισσοσμηνών.

Από το τουρκικό *konak* = κατάλυμα.

πχ: «Φόρτουσι τα κ'νάκια αποβραδís κι χαραιές ήταν σ'τ Κασδάντρεια».

Καζαντώ (ρήμα) = πλουτίζω.

Από το τουρκικό *kazankmak* = κερδίζω.

πχ: «Πίχι Σαλουνικ', δούλιφι στα καπνά, καζάντ'ε κι γύρ'ει στου χουριώ, μι γιουμάτου πουρτουφóλ'», «Σύρι χιέ μ' να δ'λέψ'ς κι να καζαντί'εις, γιατί ιδώ χαΐρ κι προκουπη δεν έχ'».

Κακαρώνου (ρήμα) = φοβάμαι.

Προέρχεται από το αρχαιοελληνικό ρήμα *καρών* & *καρώ* = αναισθησία, νάρκη.

πχ: «Ίψές του βράδ' τα κακάρωσα».

Καλιάκα (ουσιαστικό) = η κάρφα, η καλαϊκούδα.

Από το αρχαίο «κολιός» = το πουλί κάρφα.

πχ: «Έπιασαν οι καλιάκες στου μπουστάν' κι τρύπ'σαν ούλα τα καρπούζια».

Καλιβουτσίμπ'δου (ουσιαστικό) = μεγάλη τανάλια για το πετάλωμα των ζώων.

Από το «καλιχώνω» = πεταλώνω < καλλίχων.

πχ: «Φέρι του σφυρί κι του καλιβουτσίμπ'δου κι έλα να καλλ'βώσουμε τ' φοράδα κι του μ'λάρ'».

Καλντιρίμ' (ουσιαστικό) = λιθόστρωτο, στενό δρομάκι.

Από το τουρκικό *kaldırım* = στενός δρόμος.

πχ: «Ούλνι οι δρόμοι ήταν καλντιρίμια. Τώρα τα χάλασαν κι τα 'στρουσαν τσιμέντου».

Καλουπίχιρους (επίθετο) = καλοφτιαγμένο, καλοδιατηρημένο.

Από το μεσαιωνικό «καλοπίχερος» = έντιμος, χρηστός και αυτό από τη σύνθεση *καλώς* + *επιχειρώ*.

πχ: «Βρήκα στου μαγαζί δυο κασκέτα. Πήτα του πιο καλουπίχιρου».

Καλπουζάνους = δόλιος, απατεώνας, αβυνείδητος.

Από το τουρκικό *Karazan*.

πχ: «Μην τουν π'στεύς ιτς. Αυτός είναι τρανός καλπουζάνους», «Δεν μπορεί να σκάψ' ντιπ. Δεν τουν αφήν' η καλπουζανιά».

Καλτάκα = ιερόδουλος, πόρνη.

Από το τουρκικό *kalta* = γυναίκα διαχωγής.

πχ: «Ήρτι μια καλτάκα μι του νταχρέ στου παναίρ', λώλανι του κόσμου μι τα νάζια τ'ς».

Καματώνω (ρήμα) = ζεσταίνομαι και ιδρώνω από δουλειά.

Από το ουσιαστικό «κάματος» = μόχθος, κόπωση.

πχ: «Βάρισι, βάρισι μι του διρπάν' να μπιτίσ' του θέρου καμάτουσι κι έπισι ανάσκ'λά», «Αχ ίσκασι! Καμάτουσα καλόμ' κι πήρα να ξιαπουστάσου στουν ίσκιου, για να πιώ κι λίγου νιρό».

Καμούμενος (μετοχή) = οργωμένο, ακάμουτος (επιθ) = μη οργωμένο.

πχ: «Φέτους έχου καμουμένα πέντε στρέμματα», «του χουράφ' στα "προυσήλια" θα τ' αφήσου φέτους ακάμουτου».

Καμπαρντίζου (ρήμα) = φουσκώνω, περηφανεύομαι.

Από το τουρκικό ρήμα *Kabarılmı*, αόριστο του *Kabarılmak* = φουσκώνω.

πχ: «Φόρισι τα κινούργια τα φ'στάνια κι διε την, πως καμπαρντίζ'! Θαρρεί αυτήν είνι κι άλλ' δεν είνι».

Καμπάτ'κος (επίθετο) = αρκετός, μπόλικος.

Από το τουρκικό *kaba* = χοντρός, μεγάλος + κατάληξη -άδικος.

πχ: «-Τι λου'ιός μουρή ήταν η χαμπρός;»

«-Να, ένας ψ'λός καμπάτ'κους μικατσαρά μαλλιά».

Καμπάτ'κους (επίθετο) = χοντρός, ογκώδης, πελώριος.

Από το τουρκικό *kaba* = χονδρός + κατάληξη -άδικος.

πχ: «'Ηρτι ιχτές μια Γαλατσιάνα, ήταν καμπάτ'κην, αλλά έκανι έναν χουρό, πιτούσι», «'Εβαλι ένα καμπάτ'κου κούτσουρου σ' φουτιά κι έκιχι ως του πρού».

Καμώνω (ρήμα) = οργώνω (χρησιμοποιείται μόνο στο γ' ενικό & πληθ. πρόσωπο).

Παράχεται από το ρήμα «κάμνω».

πχ: «'Αμα δε βρέξ' δε καμών'ντι τα χουράφια».

Καράς (ουσιαστικό) = μαύρο άλογο.

Από το τουρκικό επίθετο *Kara* = μαύρος.

πχ: «'Τήρι τον καρά καβαλ'κεύει του κουτσανάει μια μι του κουρμπάτ' κι γένιτι άφανους».

Καρντάσι (ουσιαστικό) = αδελφός.

Από το τουρκικό *kardas* = φίλος. Η αδελφή λέχεται «καρντασίνα».

πχ: «'Αρρώστ'σι του καρντάσι μί' κι μ'ίδισι τα χέρια».

Καρπολόϊ (ουσιαστικό) = η συλλογή των καρπών.

Από το καρπός + αθροιστική κατάληξη: λόχι = συλλογή.

Μεταφορικά το ξύλινο φτυάρι-πηρούνι του αλωνισμού.

πχ: «'Μι τα καρπουλόια λιχνούμι στ' αλώνια».

Καρσί (επίρρημα) = απέναντι.

Παράχεται από το τουρκικό επίρρημα *Karsı* = απέναντι.

πχ: «'Καρσί στου 'Αι-Θανάσ' έχ' μια ανιβρυτσούρα. 'Κεί πουτίζου τα πράματα».

Κάτ' = δίπλα, πτυχή.

Από το τουρκικό *kat* = δίπλωμα.

πχ: «'Βάλι του ράμα δυο κάτια για να γέν' γιρά τα σκ'φούνια», «'Του φόρτουμα ήταν γιρό, ήτνα τρία κάτια».

Κατ' καλά = ευτυχώς (προφέρεται σε μια λέξη με δύο τόνους).

πχ: «'Κατ' καλά που ήρτις».

Καταμισιού (επίρρημα) = μεσ' τη μεσ', στο κέντρο.

Από το επίρρημα «καταμεσής» (κατά + μέση) με την ίδια σημασία.

πχ: «'Ηρτι σπείτ', πήρε του σκαμνούδ', έκατσι καταμισιού, κι αρχίν'σι να κραίν'», «'Εκουφα τ'ν αγκουρνιτιδιά που ήταν καταμισιού στου χουράφ'».

Κατούνια (ουσιαστικό) = τα ρούχα και τα εργαλεία της δουλειάς.

Η λέξη έχει αραβική προέλευση και σημαίνει είδος βαμβακερού υφάσματος από πολύ λεπτό νήμα, όπως το λινό.

πχ: «'Σύρι σκέπασι τα κατούνια γιατί θα βρέξ'».

Κατσ'πουδιά (ουσιαστικό) = αναποδιά, γουρσουζιά.

Προέρχεται από τη σύνθεση: κακός + πους = πόδι. Παράγωγο: **κατσ'πουδιάρ'ς** = ανάποδος.

πχ: «Ότι να κάμ'τουν πααίν' κατσ'πουδιά».

Κικιρίκια (ουσιαστικό) = αραχίδες, αράπικα φυστίκια.

πχ: «Δώσι μι ρε κι μένα ένα κικιρίκ'».

Κιουτεύω (ρήμα) = δειλιάζω.

Προέρχεται από το τουρκικό *Kohtulemek* = κακολογώ.

πχ: «Μόλις είδα του γρουν' κιώτεψα».

Κιουτής (επίθετο) = δειλός, άνανδρος.

Παράγεται από το τουρκικό *Kohtu* = κακός.

πχ: «Ε κιουτής κι αυτός! Δεν κουτουρίζ' εύκουλα».

Κισλάς (ουσιαστικό) = ξέ'νο βοσκοτόπι.

Από το τουρκικό *kisla* = στρατώνας.

πχ: «Του οχολειό μας του εφκιάδαμι απ' τουν κισλά που νοίκιαζι η Κοινότητα τ'ς Βλάχ'».

Κλαπατσιάρ'ς (επίθετο) = αδύνατος, αποκρουστικός.

Από το ρουμανικό *galleusa* < βλαχ. *galbeatsa* ασθένεια των προβάτων.

πχ: «Φεύγ' απού δω ρε κλαπατσιάρ', δε θέλου να σι χ'τάζου», «Σέφ'καν στουν κήπου δυο τρία κλαπατσιάρ'κα κι μη ρίμαξαν τ'ς κираσιές».

Κλίκας (ουσιαστικό) = ψηλός (όχι τιμητικό προσωνύμιο).

πχ: «Ένας κλίκας ως 'κ' απάν' γίν'κι ου Γιώρ'ης».

Κλιουκουτώ (ρήμα) = Ηχομιμητική λέξη από τον ήχο του υγρού που αδειάζει σε δοχείο ή βαρέλι.

πχ: «Βάλι νιρό στου βαρέλ' κι κουκλιούτα του».

Κόλντι (ουσιαστικό) = κάλαντα.

Από το μεσαιωνικό «καλάνδα» και αυτό από το λατινικό *calendae*.

πχ: «Κόλντι, κόλντι όσου να βαρώ ιχώ, να βαρεί και του μετάξ'».

Κόπανους (ουσιαστικό) = ξύλινο εργαλείο με το οποίο χτυπούν τα ρούχα στο πλύσιμο, αλλά και το πόδι της κότας (μεταφορικά).

πχ: «Τήγα τ'ς κουριλούδισ στου λάκκο, τ'ς έπλυνα τ'ς κουπάνησα μι τουν κόπανου, τ'ς ξαναέπλυνα, τ'ς ξανακουπανησα, τ'ς έκανα λαμπίκου».

«Φάε γιε μ' ένα μένουν κουπανούδ' απ' του π'λαδουδ', γιώ για τ' ιβένα του μαχίρεψα».

Κοσκ'νού (ουσιαστικό) = η γυνάικα που γυρνά από πόρτα σε πόρτα.

Χρήση μεταφορική επηρεασμένη από τις γύφτισδες που γυρνούν στις αυλές πουλώντας κόσκινα.

πχ: «Τι μουρή Κατιρίν' γυρνάς απού σπιτ' σι σπιτ' δαν τ'ν κοσκ'νού;»

Κότσαλα (ουσιαστικό) = τα στάχυα που από το αλώνισμα.

πχ: «Απ' του χτισ'νό τ' αλών' ιβγάλαμι δυο σακιά κότσαλα».

Κου'για (ουσιαστικό) = συνεταιρική εργασία, παρέα στη δουλειά.

Από το κόλιγας < λατ. *collega*.

πχ: «Ψόφ'σι του βόδ' χάλασι η κουλ'για».

Κουβαν'τήρ (ουσιαστικό) = ξυλοκρέβατο για μεταφορά των νεκρών.

Από το ρήμα «κουβανώ» (δημ.) = κουβαλώ, μεταφέρω.

πχ: «Τουν έβαλαν τον μακαρίτ' στου κουβαν'τήρ κι τουν παν τέσσερεις νοματοί».

Κουικ'μάτσ' (ουσιαστικό) = το πρώτο γάλα του ζώου μετά τη γέννα.

πχ: «Ταχιά θα γινήσει η γίδα, θα φάμι κουικ'μάτσ'».

Κουκώνα (ουσιαστικό) = η γυναίκα της πόλης, η αστή.

Από το ρουμάνικο *cosoana* = κυρά.

πχ: «Ήρταν τρια αυτουκίνητα μι πιντέξ' κουκώνις».

Κουλάι(ουσιαστικό) = κουράχιο, προσπάθεια, φροντίδα.

Από του τουρκικό ουσιαστικό *Kolay* = ευκολία.

πχ: «Κάνι κουλάι για κανά δυο ουκάδισ τυρί», «Άντι να κάνουμι κουλάι να μπιτίσουμι του χουράφ'».

Κουλαντρίζου (ρήμα) = συναναστρέφεσαι με άντρες για πονηρούς σκοπούς.

Από το τουρκικό *kolay* = ευκολία + δημοτική κατάληξη -δρίζω = επαρκώ στις ανάγκες, τα καταφέρνω. Με αισχρή σημασία = έχω αθέμιτες σχέσεις.

πχ: «Είδαν τ' Φωτεινή Σαλουνίκ' που κουλαντρίζ'ταν μι κάτ' μαλλιαροί».

Κουπάνα (ουσιαστικό) = ξύλινη σκάφη της πλύσης και η άλλη του ζυμώματος.

Από το ρήμα «κοπανώ».

πχ: «Σύρι Μαρία και φέρι τ' κουπάνα να πλύνουμι τα ρούχα».

Κουπούκ'ς (επίθετο) = πολύ τεμπέλης.

Παράχεται από το τουρκικό *Koruk* = άξεστος, αγράμματος.

πχ: «Σήκου ρε κουπούκ' κι πάρι τ' τσάπ'!».

Κουρ'φάρ (ουσιαστικό) = κορυφογραμμή, κορυφή δένδρου, ειδικό κεραμίδι.

Από το «κορυφή» + υποκοριστική κατάληξη -άρι.

πχ: «Ανέβα ψ'λά στου κουρ'φάρ κι διε δια δυ, δια κει μήπως διείς του μ'λάρ».

«Φύσηξε ένας λουλουαέρας και μας πήρε ούλα τα κουρ'φάρια απ' τ'ν αχυρώνα».

Κουρκουσούρου (επίθετο) = η γυναίκα που γυρνάει τις γειτονιές. Από την

κίνηση του χεριού για τη δημιουργία χυλού κουρκούτιν (μεσαιων.) = χυλός από αλεύρι.

πχ: «Είνι μια κουρκουσούρου η Κατίνα! Δεν αφήν' πόρτα για πόρτα», «Ττου ήσαν πάλι μουρί κουρκουσούρου και σι γύρευει η άντρας σ'».

Κούρλο(ουσιαστικό) = ο κορμός του κλήματος.

Από το μεσαιωνικό *κουρβούλα* < λατ. *Cornulum* < *cornu*.

πχ: «Ιφέτους μι ξιράθ'καν τα μ'σά τα κούρλα».

Κουσούρ' (ουσιαστικό) = το ελάττωμα.

Προέρχεται από το τουρκικό *kusur*.

Παράχωχο: *ακουσούργιαστους* = χωρίς ελάττωμα.

πχ: «Καθ' ένας εχ' κι του κουσούρι τ'».

Κούτ'λους (ουσιαστικό) = ξύλινο κυλινδρικό δοχείο, μονάδα χωρητικότητας 12 οκάδων βιταριού.

Από το αρχαίο *κοτύλη* = είδος ποτηριού των αρχαίων.

πχ: «Πάρι τουν κούτ'λου κι έλα να γιομίσουμι τα σακιά», «Τέσσιρις κούτ'λ' κάν' ένα μ'τζούρ'».

Κουτ'λώ (ρήμα) = χάνω την ισορροπία μου, παραπατώ.

Από το μεσαιωνικό *κούτελο* < *κότυλον* = δοχείο.

πχ: «Ήπια δυο - τρία ρακιά κι αρχίν'σα να κουτ'λ'ω».

Κουτουρού (επίρρημα) = απερίσκεπτα, στην τύχη.

Προέρχεται από το τουρκικό *guyuru*.

πχ: «Τάει, έρχιτι, κουτουρού».

Κουτρουλός (επίθετο) = στρογγυλός.

Από το μεσαιωνικό «κουτρούλης» = 'ίσως, που είναι η κούτρα του σαν τρούλος.

πχ: «*Η τέτζιρ'ς είναι κουτρουλός κι δε σταματάει στ' πυρουστιά*».

Όταν ένα γεγονός δεν έχει σταθερότητα αλλά κινητικότητα λένε ότι γίνεται «του κουτρούλη ο γάμος».

Κουτρούπ' (ουσιαστικό) = κεφάλι κουρεμένο πολύ ή φαλακρό.

Από το «κουρούπι» = είδος θολωτού δοχείου ή από το «κούτρα» = κεφάλι.

πχ: «*Μάνα, η δάσκαλος μας είπι να κουριφτούμι κουτρούπ'*».

Κούχτιου (ουσιαστικό) = κουφάλα δέντρου, κούτσουρο, άβολο φορτίο, ανήμπορος γέρος (σε χρήση μεταφορική).

πχ: «*Βρήκα ένα κούχτιου καστανίτ'κου, τρώμαξα να του σκίσει*», «*Η έρμους η Γιάννους γέρασι, ντιπ κούχτιου γίν'κι*».

Κριντέλ' (ουσιαστικό) = μικρό τμήμα του κοπαδιού.

πχ: «*ένα γκριντέλ' ξέκουπι απ' του κουπάδ' κι το φαχαν οι λύκοι*».

Κριτσ'μάς (ουσιαστικό) = το τέλος μιας εργασίας και το φαγητό που παρατίθεται στους εργάτες.

πχ: Στο θερισμό: «*Παίζιτι τα χέρια σας γλήγουρα για να φάι τουν κριτσ'μά του βράδ'*».

Λ

Λ'μορ' (ουσιαστικό) = μνήμα.

Παράχεται από την Ελληνική λέξη «μνημόριο» που προέρχεται από το λατινικό *memorium*, με παρετυμολογική επίδραση του «μνήμα».

πχ: «*Θα πάου στα λ'μόρια, ν' ανάψου τα καντήλια*».

Λαχάρ'σι (ρήμα) = άδειασε η κοιλιά.

Από το επίθετο «λαχαρός» = καθαρός, χωρίς ξένες ουσίες.

πχ: «*Πιέ, πιέ νιρό νησ'κός, λαχάρ'σι η βούζα μ'*».

Λαχαρό (ουσιαστικό) = μασχάλη ζώου.

Από το «λαχαρός» = μαλακό μέρος του σώματος κάτω από τα πλευρά (αρχ. λαχαρός = μαλακός, μαλθακός).

πχ: «*Τουν έδωσ' μια κλωτσιά στα λαχαρά κι τουν άφ'σι στουν τόπου*».

Λαγγεύω (ρήμα) = επιθυμώ.

Από το μεσαιωνικό «λαγκεύω» = λιγώνομαι και αυτό από το αρχαίο «λαγγάζω».

πχ: «*Βαρέθ'κα να τρώω ιλιές και κρουμ'δούδια. Λάγγιμα κι λίγου χαλβά*».

Λαδάκους (ουσιαστικό) = πέτρα σκληρή στην οποία με τη βοήθεια του λαδιού ακονίζουν τα μαχαίρια. Από το «λαδόκονο» (λάδι + ακόνι).

πχ: «*Σύρι πάρι του λαδάκου απ' τουν μπάρμπα-Γιούρ' ν' ακουνίδουμι τα μαχαίρια, για να σφάζουμι του γρουν'*».

Λαϊάζου (ρήμα) = ζαρώνω για να μην φαίνομαι.

Από το αρχαιοελληνικό λαγάζω ή λαγγάζω = υποχωρώ.

πχ: «*Τουν χτάζου του λαχό λάϊσι στουν τράφου. Ρίχνου μια πέτρα, μιάφουρα πιτάχτ'κι*».

Λακούμ'σι (ρήμα) = έφαγε λαίμαργα.

Από το «λαχούμι» < *lagin* = υπόνομος.

πχ: «*Ήρτι, λακούμ'σι μάνι μάνι, κι έφ'γι*».

Λαλαγγίτες (ουσιαστικό) = πλατιοί λουκουμάδες.

Από το αρχαίο «λαλάγγη» = λαγάνα.

πχ: «Μαρία, πάρι απόφι τον Κώτσου κι τα πιδούδια κι να έρτις να σας φκιάσου λαλαγγίτες».

Λείζουρος (επίθετο) = λαίμαργος.

Προέρχεται από το αρχαίο ρήμα λείχω + ούρος.

πχ: «Τόσου λείζουρος που είσι, είναι να μη σι πουνάει η βούζα σ'».

Λεσ' (ουσιαστικό) = το ψοφίμι, αλλά και η αηδιαστική μυρωδιά που μοιάζει μ' εκείνη του ψόφιου ζώου.

Από το τουρκικό *lesy* = πτώμα.

πχ: «Είχι μια βρόμα η καλύβα, λές'»

Ληβουθιάρ'κα (επίρρημα) Αλληλοβοηθητικά.

πχ: «Τα καπνά τα 'σπειρα ληβουθιάρ'κα μι του μπατζιανάκη μ'».

Λιανουβεργώ (ρήμα) = λυγίζω.

Από το «λιανός» = λεπτός + βέργα (ιταλ. *Verga*).

Λιγένια (ουσιαστικό) = τουρκική σκάφη.

Από το τουρκικό *Legen* (ίσως ελλην. Λεκάνη).

πχ: «Είδα τον μπέη λούζουνταν σε αρχυρή λιγένια».

Λιγκρίζουμι (ρήμα) = επιθυμώ κάτι.

Από το λατινικό *ligurio* = γεύομαι, ορέγομαι.

πχ: «Σύρι να φας παραπέρα, γιατί λιγκρίζουμι κι μι πέφτ'ν τα σάλια».

Λικούν' (ουσιαστικό) = κολλητική ουσία για πήλινα και τσίγκινα δοχεία.

Υλικά παρασκευής: βαμβάκι, γάλα, και άσβεστος ασβέστης. Τα υλικά αυτά χτυπιούνται πάνω σε πέτρα μέχρι να γίνουν αλοιφή.

πχ: «Έχου ένα τινικούδ' μα είναι κουλ'μένου μι λικούν'».

Λόρτους (επίθετο) = όρθιος, ευθυτενής.

Προέρχεται από τη σύνθεση όλος + όρθιος.

πχ: «Τι στέκισι λόρτους; κάτσι».

Λουλός (επίθετο) = λωλός.

Προέρχεται από τη μετοχή «ολωλώς» του ρήματος όλλυμαι = χάνομαι.

πχ: «Τι βρε κάν' ικεί ου λουλός».

Λούν'σμα (ουσιαστικό) = η ενέργεια να βουτούν τα φυτά του καπνού σε λούνη.

πχ: «Άμα μπιτί'εις του λούν'σμα, να ανοίξ'ς αυλάκια».

Λουνίζου (ρήμα) = περιβρέχω κάτι με λούνη (= λάσπη, λίγο χώμα σε πολύ νερό), ή βουτώ τα φυτά του καπνού σε λούνη.

πχ: «Κατέβασι νιρό κι μας λούν'σι τα φυτά».

Λούτσα (επίρρημα) = μούσκεμα.

πχ: «Μ' έπιασι βρουχή κι ώσπου να έρτου απ' τα' αμπέλ' γίν'κα λούτσα».

Λουχηρός (επίθετο) = δροσερός, ζυηρός.

πχ: «Λουχηρά καπνά».

Συχνά χρησιμοποιείται το υποκοριστικό «λουχηρούτσ'κου». Παράγωγο: λουχηράδα = η βιολογική ζυηρότητα κυρίως των φυτών και μεταφορικά των κοριτσιών.

πχ: «Μόλις τα πουτί'εις, μια φουρά παίρν'ν λουχηράδα».

Λυγγιάζου (ρήμα) = έχω λόγγυγα.

Από το ουσιαστικό «λύγγξ» = σπασμωδικό πάθος του λάρυγγα.

πχ: «Μόλις κρυώσου, μι πουνάει η λιμός μ' κι λυγριάζου», «Ε, κι αυτήν η Γιρακίνα, λίχου να σκιαχτεί, λιγκιάζ'».

M

Μ'λιόρ (ουσιαστικό) = νεογέννητο πρόβατο (θηλυκό: η μ'λιόρα).

Από το αρωμαστικό *κίλ' ορ'* = χίδι.

πχ: «Είχα κρατ'μένα δυο μ'λιόρια, μι τα 'κουμι του 'ζλάτι».

Μ'σούρ' (ουσιαστικό) = πιάτο, συνήθως τσίγκινο.

Από το ιταλικό *mezza* = μέτρο.

πχ: «Τλύνι γλήγγουρα τα μ'σούρια κι άντε να πααίνουμι για να μη μας φάει η ζέστα», «Βάλι μουρή Τασιά ένα μ'σουρούδ' γάλα να τρίψου δυό χαπιές».

Μακαράς (ουσιαστικό) = τροχαλία.

Από το τουρκικό *makara*.

πχ: «Τάρι του μακαρά να σ'κώσουμι του δέντρου γιατί είναι ασήκουτου».

Μακιδουνίς' (ουσιαστικό) = μαϊδανός.

Από το λατινικό *macedonense* = μαϊδανός.

πχ: «Κόφι μι μουρή Καλούδα δυό φ'λαρούδια μακιδουνίς' να βάλου στον φαί'», «Έσπειρα ιφέτους μακιδουνίς' μα δε φύτρουσι ντίπ»

Μάκουσ (ουσιαστικό) = υπνωτική, ναρκωτική σκόνη.

Ανακατεμένη με νερό και ζάχαρη πότιζε η αγρότισσα θηλάζουσα μητέρα το μωρό της, όταν αυτό δεν κοιμόταν και ήθελε η ίδια να του παρατείνει τον ύπνο για να τελειώσει τις πολλές δουλειές που είχε. Βγαίνει από την παπαρούνα.

Από το αρχαίο ελληνικό *μάκων* = παπαρούνα, αφιόνι κλπ.

πχ: «Του πότ'σι του καημένου η μάνατ' μια κουταλούδα μάκουσ προύι προύι κι έφ'γι για του θέρου. Αυτό όλ μέρα κ'μούνταν. Του βράδ' που γύρ'σι η μάνατ' τότε ζύτηνσι».

Μαλαχάνα (επίθετο) = έξυπνος, πονηρός, (ένας τύπος για τα τρία γένη).

Από το ισπανικό *malagana*.

πχ: «Πρόσιξι τ' γιούφτ'σα μι σι γιλάσ', γιατί είναι τρανή μαλαχάνα».

Μαλιμάτ' (ουσιαστικό) = συνεχείς κουβέντες κολακευτικές.

Από το τουρκικό *kıalimat* = επιτηδειότητα (ειρωνικά).

πχ: «Δεν τα 'φήν'ς αυτά τα μαλιμάτια, θαρρείς ιχώ δεν καταλαβαίνου;»

Μαλλιαγρίζω (ρήμα) = ανακατώνω, τα κάνω άνω κάτω.

πχ: «Εχ'ς μια ώρα που μαλλιαγρί'εις του φαί' στον πιάτου κι ακόμα να του φάς», «Έδισις του χαδούρ' μέσ'σ'μέσ'του τσιαίρ' μαλλιαγρισι του χουρτάρ'. Άντι τώρα να του κόψ'ς».

Μαμούδι (ουσιαστικό) = μεταξοσκώληκας

Υποκοριστικό του «μάμμος» = οικέτης.

πχ: «Άνοιξα φέτους τρία κουτιά μαμούδ' κι δε τα χουρταίνου», «Σύρι κόφι σκαμνιές για τα μαμούδια».

Μαν'έλα (ουσιαστικό) = ξύλινο ραβδί που: α) χρησιμοποιείται ως μοχλός για τη μετακίνηση βαριών αντικειμένων και β) στηρίζεται στους ώμους δυο ανθρώπων και κρέμεται από αυτό το άγκιστρο του κανταριού που ζυγίζουν.

Παράχεται από το ιταλικό *manovella* = μανιβέλα.

πχ: «Φέρι τ' μαν'έλα να ζ'γιάσουμι» και σε απειλή: «Μαν'έλα π'σ χρειάζιτι!».

Μανιά (ουσιαστικό) = γιαχιά.

Από το μάνα.

πχ: «Σύρι στ'μανιά να σε δώσ' φουμί».

Μάνι-μάνι (επίρρημα) = γρήγορα.

Από το ιταλικό (di)mano (in)mano = από χέρι σε χέρι.

πχ: «Σύρι μάνι μάνι σ' θειά-Τασιά κι πε την η φούρνους γίν'κι, να φέρ' τ'ς π'νακουτές», «Φάε μάνι μάνι να μπιτιζόμυ, γιατί δε τουν χτάζου τουν κιρό καλό».

Μαξούλ' (ουσιαστικό) = προϊόν.

Προέρχεται από το τουρκικό mahlul.

πχ: «Τως πάει του μαξούλ' φέτου;»

Μάξους (επίρρημα) = επίτηδες.

Από το τουρκικό επίρρημα με την ίδια σημασία mahlul.

πχ: «Μάξους ήρτι η Φρουδίτ' τ'ν' ώρα που έτρωγάμυ, ήθιλι να διεί τι φαί' είχαμυ», «Ούλα αυτά τά έκανι μάξους για να μας ξιχιλάσ'».

Μασάλ' (ουσιαστικό) = παραμύθι, ανέκδοτο, ψέμα.

Από το τουρκικό masal = αφήγημα, μύθος.

πχ: «Ε αυτός ι γίρο-Κώττσιους πόσα μασάλια ξέρ'!», «Αφ'σι τα μασάλια κι πε μας τ'ν αλήθεια».

Μασαλλά (επιφώνημα) = τι ωραίο.

Προέρχεται από το τουρκικό masallah.

πχ: «Μασαλλά σταφύλια».

Μαστραπάς (ουσιαστικό) = κύπελο χοντρό.

Από το τουρκικό masgara = κύπελο από χαλκό ή λευκόσιδερο.

πχ: «Δώσι μι να πιώ ένα μαστραπά κρασί γλυκό».

Ματά (επίρρημα) = ξανά.

Χρησιμοποιείται μόνο ως συνθετικό ρημάτων.

πχ: «Δε ματαπα'αίνου στ' αμπέλ' γιατί μπίτ'σι».

Ματσιαλώ (ρήμα) = μασώ.

Από το ρήμα μασουλάω-ω = μασώ κάτι ελαφρά για πολλή ώρα.

πχ: Η μάνα συμβουλεύει το παδί: «να του ματσιαλάς καλά του φουμί κι ύστια να του καταπίν'ς», «Ματσιαλά, ματσιαλά τόσα ξιρονκόμματα χάλασαν τα δόδια τ'ς μάνας».

Μέδιου - μέδιου (επ. φράση) = μέτρια, έτσι κι έτσι.

Από το λατινικό medium μέσον.

πχ: «-Τως πήχι φέτους του μπιρικιέτ':»

«-Μέδιου - μέδιου».

Μηλάχ' (επίρρημα) = μήπως και δεν.

Προέρχεται από μόριο μη + λάχει (μπ + λάχει) του ρήματος λαχχάνω.

Μι τ'νάζ' (ρήμα) = κρυώνω, έχω ρίχος

Από το τινάζω, που προέρχεται από το αρχαίο ελληνικό ρήμα τινάσσω.

πχ: «Ίδρουσα κι τώρα μι τ'νάζ'», «Τρείς κουριλούδης μ'έριξι η μάνα μ' κι πάλ' μι τ'νάζ'».

Μιτζίτια (ουσιαστικό) = μικρά νομίσματα.

Από το meciadiye = τουρκικό νόμισμα (χρυσό ή αργυρό).

πχ: «Αμα είχισ τότε μιτζίτια, είχισ απ' ούλα».

Μουζαβέζ'κους (επίθετο) = μεσοβέζικος, αμφίβολος.

Από το βενετικό mezoneto = άνεμος ενδιάμεσος.

πχ: «Τα λό'ια τ' δεν ήταν κι τόσου καθαρά! Ήταν μουζαβέζ'κα».

Μουζαβίρς (επίθετο) = αυτός που βάζει διαβάματα.

Παράχεται από το τουρκικό *muzaavir* = ψευδολόγος

πχ: «τρανός μουζαβίρς είσαι ρε Πέτρου».

Παράγωγο: **μουζαβιρλίκια** = διαβάματα.

Παράχεται από το τουρκικό *muzaavirlik* ψευδολογία

πχ: «Έβαλαν μουζαβιρλίκια κι χάλασε η προξενιά».

Μουκαϊτιά (ουσιαστικό) = αμέλεια.

Μάλλον ρίζα της το τουρκικό *mukeyet*, σημαίνει όμως αντίθετα επιμέλεια.

πχ: «Απού μουκαϊτιά δε μπήγα στον γιατρό».

Μουλαίμ'κους (επίθετο) = ήσυχος, θαλήνιος, μαλακός.

πχ: «Δε χρειάζεται να είσαι κι τόσου μουλαίμ'κους», «Πολύ μουλαίμ'κου κουρίτσι. Τρία χρόνια νύφ', με τ'ν πιθιρά δεν άλλαξε μια κουβέντα».

Μουλαίμ'σι (ρήμα) = σταμάτησε, ελαττώθηκε (αναφέρεται στον πόνο, την ταραχή), ηρέμησε.

πχ: «Όλ' μέρα μι πονούσι του δοδ', ώσπου ίπια ένα χάπ' κι μουλαίμ'σι».

Μουνασούπ' (επίρρημα) = ακριβώς, ίσα-ίσα.

Από το τουρκικό ουσιαστικό *manşur* = αξίωμα, τοποθέτηση.

πχ: «Αγόρασι για του κουρτσούδι τ'ς ένα φ'στανούδ', του φόρισι κι ήρτι μουνασούπ'», «Έκουσα ένα στραβόξ'λο μουνασούπ' για σαμάρ!»

Συνώνυμα: ταμάμ, αντζιάκ.

Μουρμούτζιαλους (επίθετο) = μουντζουρωμένος.

πχ: «Έπιξι μι τ' μπακράτσα κι χιν'κι μουρμούτζιαλους».

Μουρσιεύουμι (ρήμα) = συνηθίζω σε ενέργεια ή τροφή, που μ' ευχαριστεί.

Κυρίως χρησιμοποιείται για τα ζώα.

Από το μεσαιωνικό «μουρτεύω» = βεβηλώνω, μαχαρίζω.

πχ: «Πάρι του καλαμπόκ' απ' του κατόι, γιατί μουρσιεύ'κι η χίδα κι ούλου ικεί παέν».

Το ουσιαστικό είναι **μόρσιμα**.

πχ: «Ε, μόρσιμα αυτό το μ'λάρ».

Μουσαφίρς (ουσιαστικό) = φιλοξενούμενος.

Προέρχεται από το τουρκικό *muşafir*.

Παράγωγο: **μουσαφιρλίκ'** (το).

Προέρχεται από το τουρκικό *muşafirlik*.

πχ: «Απ' του σπιτ' μας δε λείπ' ου μουσαφίρς».

Μουτς'νιαζου (ρήμα) = συσπώ το πρόσωπό από δυσαρέσκεια.

Παράχεται από το μεσαιωνικό ουσιαστικό «μουτσούνα», παράγωγο της βενετικής *muşona*.

πχ: «Τουν είπα δυό λόγια κι μι τα μούτς'νια».

Μουχαμπέτ' (ουσιαστικό) = το γλέντι, η συντροφιά, η συνομιλία.

Προέρχεται από το τουρκικό *muhabbet*, συναντάται και **μαμπέτ'**.

πχ: «Πάμι στον καφινείου να κάνουμι λίγου μουχαμπέτ'».

Μπαϊιά (επίρρημα) = αρκετά, μπόλικά.

πχ: «φέτους η Κώτσους ίβγαλι μπαϊιά σ'τάρ», «Έβριξι μπαϊιά».

Μπάκακας (ουσιαστικό) = βάτραχος.

Λέξη ηχομιμητική από τη φωνή του βατράχου

πχ: «Γιόμισ' η τόπους μπακακού».

Μπακράτσα (ουσιαστικό) = χάλκινο δοχείο για μεταφορά υγρών, με μια χειρολαβή που στηρίζεται σε αντιδιαμετρικά στηρίγματα.

Παράχεται από την τουρκική λέξη *bakrac* = δοχείο μικρό που το χρησιμοποιούσαν για αχιασμό.

πχ: «Βάλι νιρό σ' μπακράτσα να ζισταθεί».

Υποκοριστικό: του **μπακρατσούδ'**.

Μπάμπαλο (ουσιαστικό) = σκουπιδάκι, κουρελάκι.

Ίσως από το πάμπαλο < παμπάλαιος < πας + παλαιός.

πχ: «Μάνα, μάνα ένα μπάμπαλου διέφ'κι στον μάτι, μ' έλα να μι του βγάλ'ς».

Μπάντζιους (ουσιαστικό) = τσομπάνος, βοσκός.

πχ: «Πέθανι ου μπάντζιους πίο' απ' την πουρνάρα κι έκλαιχαν τα γίδια κι μοιρολογούσαν» (παιδικό τραγούδι).

Μπασιαρτίω (ρήμα) = πετυχαίνω ως στόχο, συναντώ.

Ίσως από το «μπασιά» = είσοδος, κι αυτό από το μεσαιωνικό «εμβρασία».

πχ: «Τουν έρ'ξι δυο τ'φικιές, μα δεν τουν μπασιάρντ'σι», «άμα μπασιαρντίεις τουν Κώτσιου, πέτουν ότι τουν γυρεύω».

Μπικιάρ'ς (επίθετο) = μοναχικός, άγαμος, ερχένης.

Από το τουρκικό *bekar* = άγαμος.

πχ: «Η Κώτσους όταν ήταν μπικιάρ'ς τουν ασχάινουσαν. Τώρα που παντρεύ'κι τουν χτά'εις και τουν χαίρισι».

Παράγωγα: **μπικιάρ'κους** (επίθετο)

Μπεκιαρ'λίκ' (ουσιαστικό ουδέτερο).

Μπιλ'μπίδια (ουσιαστικό) = στραγάλια.

Παραφθορά του «λεμπλεμπίδια» = στραγάλια, κι αυτό από το τουρκικό *leblebi* = καταλ-ίδι.

πχ: «Αγόρασα ένα μ'δούδ' μπιλ'μπίδια κι τ' άλλου του μ'δούδ' του κράτ'σα για τ'ν άλλη τ'ν Κυριακή».

Μπιλτζίκ' (ουσιαστικό) = βραχιόλι, χρυσαφικό.

Από το τουρκικό *beldik* τουρκικό πεντάγροσο.

πχ: «Σα τ'ν πήραν τ'ν Καλούδα νύφ' τ' κρέμασαν ένα σωρό μπιλτζίκια», «Λέου τουν Απρίλ' να πάμι στ' Σαλουνίκ' ν' αγοράσουμι τα μπιλτζίκια για τ'ν αρραβώνα τ' Μιχάλ'».

Μπινέκ' (ουσιαστικό) = άλογο γρήγορο, κατάλληλο για ανάβαση, για ταξίδι.

Από το τουρκικό *binnek* = υποζύγιο.

πχ: «Καβαλίκιπι του μπινέκ' κι τράβα γλήγουρα».

Μπιρκέτ' (ουσιαστικό) = καρποί, παραγωγή.

Από το τουρκικό *bereket* = αφθονία.

πχ: «Πως πήγχι φέτους του μπιρκέτ'»;» (ερώτηση μετά την συγκομιδή καρπών).

Μπιρμπάτ' (ουσιαστικό) = χάλια από λέρωμα.

Από το τουρκικό *berbat* = ρυπαρός, ακάθαρτος.

πχ: «Έ βρε Κώτσιου, πρόσχι! Στάχ'κισ, γίν'κισ μπιρμπάτ'», «Χώθ'κι μεσ' του βαγιόν' να του βουλέψ' κι γίν'κι μπιρμπάτ'».

Μπιτιζου (ρήμα) = αποτελειώνω.

Από το τουρκικό *bitim*, άοριστος του ρήματος *bitirmek* = αποπερατώνω.

πχ: «Αμα μπιτίσ' η σπαρμός θα πιταλώσω τα μ'λάρια», «Μπιτί'σι του ψουμί κι δεν έχου στυρί ν' αλέσου».

Μπιτι = καθόλου.

Από το τουρκικό επίρρημα *bit* = εντελώς.

Μπιχτσής (ουσιαστικό) = αγροφύλακας.

Παράχεται από την τουρκική λέξη *bekci* = φύλακας.

πχ: «Τήγαν 'τ'ς κираσιές κι τ'ς τσάκουσι η μπιχτσής».

Μπλάζου (ρήμα) = συναντώ κάποιον ύστερα από αναζήτηση.

Πιθανόν από το ρήμα «πελάζω» = πλησιάζω.

πχ: «Τον έμπλαξα στα Τρουσήλια, έβουσι τα χίδια», Τε τον Γιώρ', άμα τουν μπλάζου, θα τουν τσακίσου στου δεκανίκ'».

Μπλιγκούρ' (ουσιαστικό) = σιτάρι βρασμένο, ξεραμένο και τέλος αλεσμένο σε χοντρά κομμάτια.

Παράχεται από την τουρκική λέξη *bulgur* (ίδια σημασία).

πχ: «Του βράδ', αφού δεν έχουμι άλλου φαί, θα φάτι μπλιγκούρ'».

Μπόλκα (ουσιαστικό) = η ζακέτα.

Από το πολωνικό *polka* = μισό βήμα.

πχ: «Τάρι τ' μπόλκα κι ρίξ' την στ' ράχη σ' γιατί η κιρός κρυάδιασι».

Μπόσ'κους (επίθετο) = χαλαρός, ανέτοιμος.

Από το τουρκικό *bos* = άδειος, ελαφρόμυαλος.

πχ: «Μι βρήκι μπόσ'κου κι μη παράμασι», «Έλα να φουρτώσουμι για να κρατάς τα μπόσ'κα».

Μπουγάζ' (ουσιαστικό) = ρεύμα ψυχρού αέρος.

Από το τουρκικό *boğaz* = πέρασμα, στενό.

πχ: «Κ'μηθ'κι στ'λάκκα κι τουν θέρ'σι του μπουγάζ'».

Μπουμπούλις (ουσιαστικό) = καθαρισμένα ψημένα κάστανα.

Ίσως από το γαλλικό *bonbon* = μικρά ζαχαρωτά.

πχ: «Όταν ήρτη η ΕΤ3 η Μανώλ'ς έψησι κάστανα και τ'ς κέρασι μπουμπούλις».

Μπράτμος (ουσιαστικό) = φίλος του γαμπρού.

Από το τουρκικό *bratım* = στενός φίλος.

πχ: «Αμ τι χουρό έκανι η μπράτμος! Στ'ς μύτις πατούσι, θαρρείς κι πιτούσι».